

Kur Rejimleri ve Türkiye Uygulaması

Kur rejimi (exchange rate regime) bir ülkenin kendi parasını yabancı paralarla değer açısından ne şekilde ilişkilendireceğine ilişkin olarak izleyeceği yöntemin adıdır.

Her paranın bir iç değeri bir de dış değeri vardır. Bir paranın iç değerini o paranın ülke içindeki kullanımı ve satın alma gücü belirler. Paranın iç satın alma gücü yurtiçinde satılan mal ve hizmetler karşısında sürekli olarak düşüyorsa para içeride değer kaybediyor demektir ki buna enflasyon denir. Yılbaşında 100 TL'ye aldığınız bir sepet malı yılsonunda 110 TL'ye alıyorsanız para satın alma gücünü yani iç değerini kaybetmiş demektir. Bir paranın dış satın alma gücü ise yabancı paralarla olan ilişkisiyle ölçülür. Örneğin 1 USD = 1,8 TL dediğimizde bu eşitlik bize dolar kurunu verir. ABD'de 100 dolara satılan çeşitli mallardan oluşan bir sepeti yılbaşında 180 TL'ye, yılsonunda ise 200 TL'ye alıyorsak o zaman TL, dolara karşı değer kaybetmiş demektir.

1 USD = 1,8 TL eşitliğini yazdığımızda (bu eşitliğe kur ya da parite de deniyor) bu eşitliğin nasıl oluştuğu sorusunun yanıtı bizi bu eşitliğin oluşmasında kullanılan yöntemlere yani kur rejimlerine götürür. Sabit kur rejimi ve dalgalı kur rejimi adını taşıyan başlıca iki kur rejimi ve onlardan türetilmiş alt rejimler vardır.

Sabit kur rejimi (Fixed exchange rate): Yerli paranın dış değerinin Merkez Bankası tarafından belirli bir kurla yabancı paralara karşı eşitlenmesi rejimidir. Sabit kur bir kez belirlendiğinde Merkez Bankası tarafından değiştirilinceye kadar aynı kalır.

Sabit kur rejiminin çeşitli uygulanma biçimleri vardır. **Peg rejimi (Pegged exchange rate regime):** Yerli parayı belirli bir rezerv paraya ya da birden fazla paranın oluşturduğu bir sepete bağlamaya peg adı veriliyor. **Para kurulu rejimi (Currency board regime):** Bu da asıl olarak peg rejimiyle aynı ilke içinde yürür, yani peg rejimi için yapılan tanımlama bu rejim için de geçerlidir. Para kurulu rejiminin belirgin farkı yerli paranın basılmasının da döviz girişine bağlanmış olmasıdır.

Dalgalı kur rejimi (floated Exchange rate regime): Yerli paranın yabancı paralarla ilişkisinin piyasalarda (arz ve talep kurallarına göre) belirlendiği kur rejiminin adıdır. Bu rejimde yerli paranın yabancı paralarla olan ilişkisi gün içinde sürekli olarak yeniden belirlenir. Dalgalı kur rejiminin farklı uygulanma biçimleri vardır. Tam dalgalı kur rejimi (free float): Dalgalı kur rejiminde Merkez Bankası ya da başka bir kurum paranın dış değerine müdahale etmiyorsa bu rejime tam dalgalı kur rejimi denir.

Merkez Bankası'nın döviz kuru dalgalanmalarına müdahale etmesi dalgalı döviz kuru rejimini bozmasa da tam dalgalanmadan çıkarır. **Müdahaleli dalgalı kur rejimi (dirty float):** Dalgalı kur rejiminde Merkez Bankası kurdaki değişimlere döviz alım satımı yaparak

müdahale ediyorsa bu rejime müdahaleli dalgalı kur rejimi (dirty float) denir. Bazen de dalgalanmaya müdahale için bir bant aralığı seçilir. **Bant içinde dalgalanma rejimi (crawling bands, pegged with horizontal bands)**: Döviz kurunun belirli bir bant aralığında dalgalanmasına bu bandın altına veya üstüne taşması halinde Merkez Bankası'nın müdahale etmesi biçiminde uygulanan rejime verilen addır. Bu uygulama bant aralığı içinde dalgalı, bant aralığı dışında müdahaleli dalgalanma biçimini alır.

Türkiye 1980'li yıllara gelene kadar sabit döviz kuru rejimi uygulamıştır. Bu rejim, TL'nin değerinin Merkez Bankası'nca belirlenmesi ve o değerinde sabit tutulması yoluyla uygulanmıştır. TL'nin değerinde ortaya çıkan ve çoğunlukla değer kaybı biçiminde olan değişiklikler genellikle bir defada ve devalüasyon biçimindeki müdahalelerle düzeltilmiş ve bu kez yeni parite sabit kur olarak belirlenmiştir. Türkiye 1980'lerde döviz kurlarının piyasada belirlendiği ancak Merkez Bankası'nın sürekli müdahaleleriyle yön verdiği müdahaleli dalgalı döviz kuru rejimine geçmiştir. Bu rejim 2000'lere kadar sürmüştür. Kur rejimindeki üçüncü değişiklik 2000'lerde yapılmış ve 2001 krizi öncesinde Türkiye bant içinde dalgalanma rejimi uygulamıştır. Bu rejim uzun süreli olmamış 2001 kriziyle birlikte çökmüştür. Kriz sonrasında Türkiye dalgalı kur rejimine geçtiğini duyurmuş ve uygulamada müdahaleli dalgalı kur rejimi uygulamaya başlamıştır.

Türkiye'nin bugün uyguladığı kur rejimi dalgalı müdahaleli kur rejimidir. Merkez Bankası kurlarda ortaya çıkan aşırı oynaklık hallerinde ihale yoluyla ya da önceden ilan edilmemiş alım satım uygulamalarıyla kurlara müdahale ederek istediği sınırlara çekmeye çalışmaktadır. Bu istenilen sınırların ne olduğu önceden açıklanmamıştır. O nedenle piyasa (1 USD + 1 Euro / 2) formülüyle oluşan sepet kur formülüne bakarak müdahalenin zamanlaması konusunda tahminde bulunmaktadır. Piyasada oluşan genel kanı TCMB'nin bu sıralarda bu sepetin 2 ile 2,10 arasında bulunmasından rahatsız olmadığı 2'nin altına ya da 2,10'un üstüne çıkılması ve o noktalarda bir süre kalınması halinde müdahale edeceği düşüncesidir.

Kaynak: Mahfi Eğilmez, 7 Ekim 2012

<http://www.mahfiegilmez.com/2012/10/kur-rejimleri-ve-turkiye-uygulamas.html>